

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך טז, תשכ"ה

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מתשובות המזכירות המדעית

הגב' ני"ב שואלת :

במסיבות שונות ואף בשידורים אני שומעת שרים :

אֵלֶּה חֲמֵדָה לְבִי וְחוּסָה נָא וְאֵל תִּתְעַלֶּם.

האם נכונים הדברים מבחינת הלשון ? הרי „לבי“ הוא שם בלשון זכר, ואם כן חייב הפועל לבוא אף הוא בלשון זכר.

תשובה :

הקטע האמור הוא פסקה משובשת מתוך פיוטו של ר' אלעזר אזכרי, מבני חבורתו של האר"י בצפת. הפיוט פותח במלים „ידיד נפש, אב הרחמן“, והוא בקשה אל ה', שיביא מרפא לנפש חולת האהבה לאלהים.

זה לשון הבית השלישי של פיוט זה לפי נוסחו בשידורי תפילה של הספרדים :

וְתִיק, יְהִמוּ נָא רַחֲמֶיךָ וְחוּסָה נָא עַל בְּנֵי אֶהוּבֶךָ,
כִּי זֶה כַּמָּה נְכֻסָּף נְכֻסָּף לְרֵאוֹת בְּתַפְאֶרֶת עֲזֶךָ.
אָנָּה אֵלֵי חֲמֵדָה לְבִי, חוּסָה נָא וְאֵל תִּתְעַלֶּם.

בנוסח אזור: „חושָה נא וְאֵל תִּתְעַלֶּם“. ובכתב-ידו של המחבר, שנמצא לפני שנים אחדות¹ כתוב: „אנא אלי מחמד לבי, חושָה נא וכו“.

1. נתפרסם ע"י מ' בניהו ופורש ע"י א' מירסקי.

בקצת סידורים שנדפסו במזרח אירופה נדפס הפיוט
בשיבושים אחדים, ובכללם השיבוש הנזכר בשאלה. והשיבוש
הגיע לפיותיהם של מזמרי זמירות ושל רוקדי ריקודים.

בנוסח המשובש יש קשיים לשוניים והגיזוניים:

א. לשון נקבה "חֲמֵדָה" כזכר בשאלה; אולם לא זה העיקר.

יש שאנו מוצאים אצל משוררים חילופי זכר ונקבה.

ב. הכינוי אֵלָה לא מובן, על מה הוא מוסב.

ג. אין קשר הגיוני בין "אלה חמדה לבי" ובין המשכו

"וחוסה נא".

והעיקר: בנוסח המקורי אין כל קושי: "חמדת לבי" או

"מחמד לבי" הוא כינוי לה'.

הנוסח המקורי נשתמר (בשינויים קלים, שאין בהם פגם)

בסידורי הספרדים.

לסידורים האשכנזיים העממיים נכנס "ידיד נפש" רק בדורות

האחרונים, ולפי הנוסח שנשתגר בזמרה שבעל פה. בסידורים

אשכנזיים טובים ומוגהים, ובכללם סידורים שיצאו בפיקוחם של

אדמורי חסידים, נמצא הקטע בצורתו התקינה, כמו שהובא

לעיל.

(מ"מ)